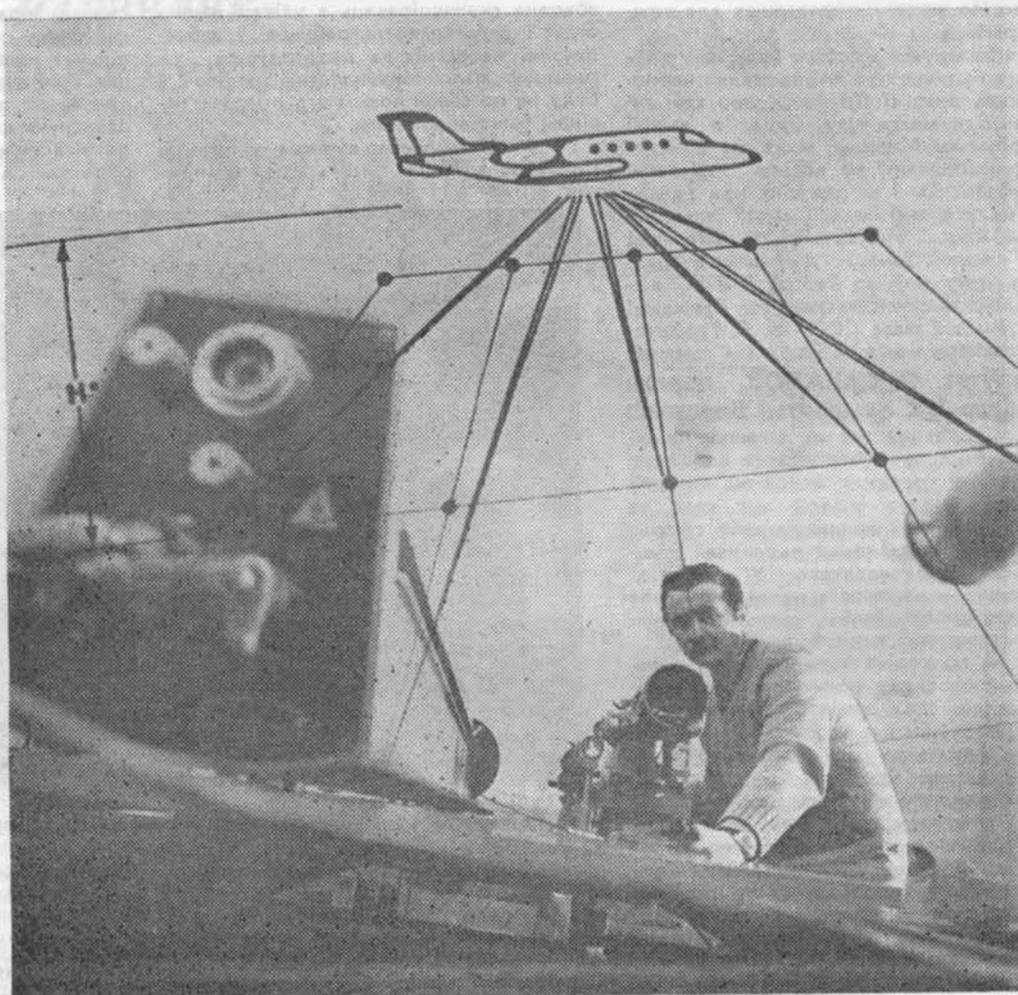
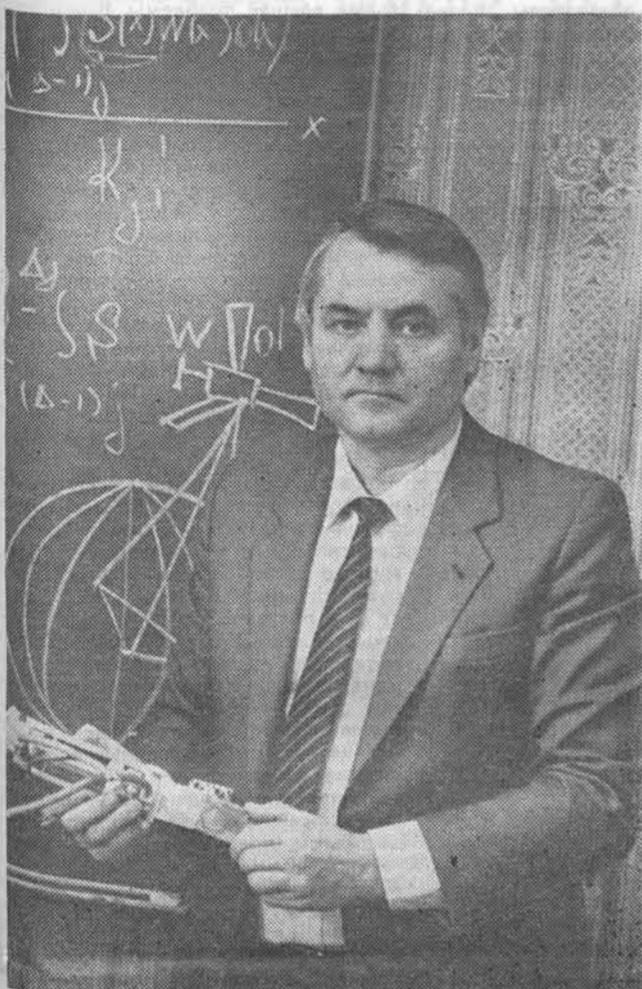

Голас Радзімы

№ 24 (2114)
15 чэрвеня 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

- Загадчык кафедры квантавай радыёфізікі, прафесар, доктар фізіка-матэматычных навук І. МАЛЕВІЧ.
- Эксперымент праводзіць загадчык лабараторыі В. СТЭЦЫК.
- Навуковы супрацоўнік Таццяна МАЦВЕЕНКА.
- Намеснік загадчыка аддзела Ю. ГОЛУБЕЎ і старшы навуковы супрацоўнік П. КАМАР рыхтуюць апаратуру для аэракасічных здымак.

Праз ілюмінатар касмічнага карабля Зямля паўстае ў чароўнай гармоніі фарбаў, пакрытая вэлюмам атмасферы. Сучасныя прыборы дазваляюць пранікнуць за гэту заслонку таямнічасці, і тады наша планета з'яўляецца на экранах дысплеяў у дакладных матэматычных характарыстыках сушы, акіяна, паветра...
Многія з такіх прыбораў створаны беларускімі вучонымі. На арбітальных станцыях «Салют» і «Мір», на самалётах і верталётах яны выдатна зарэкамендавалі сябе ў час атрымання характарыстык асноўных класаў прыродных фарміраванняў. Нядаўна беларуская навука папоўнілася новым падраздзяленнем. Пры Беларускай дзяржаўным універсітэце створаны цэнтр дыстанцыйнай аэракасічнай дыягностыкі прыродных рэсурсаў Зямлі. Бліжэйшая мэта — пошук новых метадаў дыягностыкі і стварэнне мабільнага комплексу прыбораў. З-за адставання ў аператыўным кантролі і дыягностыцы навакольнага асяроддзя мы адчуваем цяжкасці ў вырашэнні буйнамаштабных сельскагаспадарчых, меліярацыйных, тэхнічных праблем. Праграма цэнтру прадугледжвае забеспячэнне эксперыментальнай апаратурай зацікаўленых ведамстваў рэспублікі.

НА З'ЕЗДЗЕ НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАЎ СССР

НЕЗАГОЙНАЯ РАНА ЧАРНОБЫЛЯ

У Маскве, на З'ездзе народных дэпутатаў СССР, выразна праявілася галоўная тэндэнцыя, нечуваная на падобных форумах дасюль: гаварыць шчыра і адкрыта пра набалелыя праблемы, не прыхарошчаючы стан нашай эканомікі, экалогіі, культуры, духоўнасці. Агульная карціна гэтых праблем складаецца з пэўных яе частак, характэрных для кожнага рэгіёна.

Для Беларусі найбольш балючым з'яўляецца пытанне: як жыць пасля чарнобыльскай аварыі? Прайшло ўжо тры гады, які здарылася гэта бяда, а вынікі чарнобыльскай аварыі яшчэ не ліквідаваны, нягледзячы на вялікія намаганні рэспублікі. Ды і ці пад сілу нам адным зрабіць усё, каб людзі маглі спакойна жыць і быць упэўненымі ў будучыні сваіх дзяцей? Таму не дзіўна, што большасць дэпутатаў ад Беларусі, якія выступалі ў дыскусіі па дакладу Старшыні Вярхоўнага Савета СССР М. С. Гарбачова, спыніліся менавіта на гэтым пытанні.

Дэпутат Я. САКАЛОЎ, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі:

...Працягваюцца тая ж загнаная практыка распылення і закопвання народных сродкаў, амярцвення асноўных фондаў дзяржавы. І гэта ў той час, калі ва ўзмацненні ўвагі маюць патрэбу сферы, звязаныя з надзвычайнымі пытаннямі жыццезабеспячэння чалавека. У радзе ж выпадкаў — не проста надзвычайны, але і неадкладны. Такімі, скажам, як ліквідацыя вынікаў чарнобыльскай бяды.

Час не прытупіць боль у сэрцах жыхароў Беларусі, дзе радыеактыўнаму забруджванню падверглася 18 працэнтаў сельскагаспадарчых угоддзяў. Калі на першым этапе па гэтым пытанню дзейнічала саюзная ўрадавая камісія, то цяпер яе намаганні амаль не адчуваецца. За тры гады камісія так і не змагла забяспечыць распрацоўку пераканаўчай і глыбока прадуманай канцэпцыі бяспечнага пражывання, якая гарантавала б здароўе і наступных пакаленняў. На нашу думку, пазіцыя тут павінна быць адназначнай. Там, дзе немагчыма карыстацца прадукцыяй са свайго падвор'я, жыць нельга. І гэта не той выпадок, калі трэба эканоміць.

Дэпутат А. ГРАХОЎСКИ, старшыня выканкома Гомельскага Савета народных дэпутатаў:

Мы выпактавалі гэту бяду з першых дзён аварыі. І сёння нясім цяжар яе вынікаў на сваіх плячах. А ноша наша не з лёгкіх, таму што па ўдзельнай вазе забруджанай тэрыторыі на еўрапейскай частцы СССР Гомельская вобласць займае вядучае месца.

У першыя часы мы не засталіся ў горкім адзіноцтве, на дапамогу прыйшла ўся краіна, дзякуючы чаму быў ажыццэўлены комплекс работ па вырашэнню першаарговых задач. Аднак прымаемыя меры не зніжаюць вострыя сітуацыі. Радыяцыйная абстаноўка на тэрыторыі вобласці застаецца складанай. Практычны вопыт і навуковы прагноз паказваюць, што істотнага паляпшэння сітуацыі ў бліжэйшыя гады чакаць не прыходзіцца.

Мы ў тры этапы правялі эвакуацыю насельніцтва. На сёння ў вобласці ёсць населеныя пункты, у якіх правядзенне аграмелярацыйных мерапрыемстваў у комплексе з інжынернай дэзактывацыяй і добраўпарадкаваннем не гарантуе бяспечнае пражыванне людзей. Трэба будзе зрабіць яшчэ адно, чацвёртае адсяленне. Але для таго, каб яно было апошнім, трэба самым сур'ёзным чынам разгледзець радыяцыйную абстаноўку і магчымыя дозы вынарузкі па кожнаму населенаму пункту асобна.

Лічу, што будзе дарэчы звярнуцца да вучоных у цэлым. І заклікаю вас, паважаны таварышы вучоныя, да значнай актывізацыі ўсёй навукова-даследчай работы на нашым чарнобыльскім палігоне, які, не на крыўду зам сказана, з'яўляецца вынікам і вашай дзейнасці. На жаль, за тры гады пасля аварыі мы не атрымалі эфектыўнай тэхналогіі, механізмаў і сродкаў для дэзактывацыі населеных пунктаў і сельскагаспадарчых угоддзяў, застаюцца невырашанымі цэлы рад іншых праблем і пытанняў.

У сувязі з адчуваннем немалой часткі зямель, а таксама неабходнасцю забяспечыць насельніцтва на забруджанай тэрыторыі прывязанымі мяса-малочнымі прадуктамі ў вобласці сур'ёзна ўскладнілася харчовае пытанне. Урон, нанесены вобласці, яе патрэбнасці па забеспячэнню насельніцтва прадуктамі харчавання ў адпаведнасці з навукова абгрунтаванымі медыцынскімі нормамі плануючымі органамі не ўлічваюцца.

Як бачыце, становішча яўна ненармальнае, і яно стварае павышаную сацыяльную напружанасць. Мы пастаянна ставілі гэтыя пытанні перад Дзяржпланам СССР, Дзяржагпрамом СССР, было даручэнне Палітбюро ЦК КПСС, аднак практычных мер пакуль што не прынята. Лічым, што саюзныя пастаўкі неабходна скараціраваць з улікам нашых страт і дадатковай патрэбнасці ў забеспячэнні насельніцтва пацярпеўшай тэрыторыі. Наша насельніцтва трапіла ў бяду не па сваёй волі, і яго інтарэсы павінны быць абаронены.

Не ў поўнай меры вырашаны пытанні грашовай дапамогі насельніцтву па пры-

скай АЭС, калі б яна займалася не толькі атамнай электрастанцыяй, а ўсёй пацярпеўшай тэрыторыяй. Цяпер гэты спіс трэба прывесці ў сістэму. Па кожнаму пункту вызначыць меры, тэрміны, выканаўцаў і сродкі. Улічваючы, што ліквідацыя вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС справа працягла, абавязковы ўдзел саюзных органаў. Лічым, што ёсць пільная неабходнасць у гэтым годзе на падставе аналізу зробленага і навуковых прагнозаў распрацаваць у краіне «Комплексную дзяржаўную праграму СССР па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС». А для таго каб гэты

актыўнага фактару. Але ўсё гэта было раней. І мы маглі б сказаць ім, што гэтыя фактары могуць толькі ўзмацніць шкодны эффект радыяцыі, але зусім не замяніць.

На жаль, Акадэмія навук СССР і кавардынацыйны цэнтр пры яе прэзідыуме самаўхіліліся ад гэтай складанай і надзвычайнай праблемы. Вывілае ж даць лепшага арганізацыя і забеспячэнне медыцынскай службы.

Мы ўжо не гаворым пра тое, абавязковае, што рэкамендуецца, — аб забеспячэнні насельніцтва чыстымі прадуктамі харчавання. Не выконваюцца рэкамендацыі па абавязковаму штогадовому аздаруленню дзяцей за межамі рэспублікі. Мне, як і іншым дэпутатам, уяўляецца, што на сённяшні дзень мы не можам даць гарантыі бяспечнага пражывання на тэрыторыі забруджаных раёнаў. Больш таго, вучоныя Інстытута біяфізікі Міністэрства аховы здароўя СССР прадказваюць дадатковае павелічэнне злаякасных утварэнняў — лейкеміяў, прыроджаных анамалій, хоць і ў невялікім працэнце выпадкаў. Аднак для кожнага чалавека, які там жыве, дастаткова мінімальнай долі працэнта.

Усё гэта стварае напружанасць абстаноўкі ў гэтых рэгіёнах. Мы лічым мэтазгодным правесці плановае пастапенае перасяленне з забруджаных раёнаў, таму што жыццё паказвае, што не мы кіруем сітуацыяй, як нам гэтага хацелася б, а яна намі. На сустрэчы з выбаршчыкамі людзі патрабавалі вырашыць пытанні адсялення, бо ў цяперашні момант людзі працягваюць пражываць там, дзе сумарная доза апрамянення перавышае канцэпцыю бяспекі ў 35 бар.

Я не магу забыць вочы сваіх выбаршчыкаў у час сустрэч, якія патрабавалі неадкладнага адсялення. Мы прапануем ім дзяржаўную каўбасу, індывідуальныя дазіметры, прапануем ім трактары з герметычнымі кабінамі. Ім нічога гэтага не трэба. Яны прасілі хутчэй адсяліцца, каб можна было жыць нармальна ў жыццём, каб мець свой прыватны ўчастак, каб займацца гаспадаркай. Страшна проста аб гэтым успамінаць.

Людзі патрабуюць кампенсацыі ўрон, нанесены ў выніку чарнобыльскай аварыі, за кошт дзяржавы. Патрабуюць устанавіць скарачаны працоўны стан працоўным на вытворчасцях, у арганізацыях, лячэбных установах, школах, калгасах і саўгасах, зыходзячы з умоў шкоднасці радыеактыўнага забруджвання. Патрабуюць рабіць даплату са сродкаў міністэрстваў і ведамстваў у размеры 10 працэнтаў да службовага акладу або да тарыфнай стаўкі за кожны год работы, пачынаючы з 1 мая 1986 года ўсім рабочым і служачым на тэрыторыях забруджаных раёнаў.

біць даплату непрацоўным пенсіянерам і непрацоўным членам сем'яў па 30 рублёў у месяц, з дзяржаўнага бюджэту. Рабіць даплату працоўным пенсіянерам у размеры 25 працэнтаў тарыфнай стаўкі або службовага акладу за кошт сродкаў міністэрстваў ведамстваў. Маці з дзецьмі да трох гадоў, дашкольныя ўстановы і школы, педучыні да 14 гадоў з настаўнікамі, вучыцямі, медработнікамі пасля заканчэння вучобы вывозіць з зоны заражэння для аздарулення тэрмінам на тры месяцы за кошт дзяржбюджэту, пабудавань ва ўчытай зоне за кошт дзяржбюджэту аздаруленчы цэнтр для працоўных у забруджанай зоне. Прадукты харчавання пастаўляць толькі чыстым ад радыеактыўнага заражэння, павысіць эфектыўнасць дэзактывацыйных работ, паскорыць будаўніцтва дарожна-электраліній і газаправода, на што накіравана асноўная сіла і сродкі.

Мы завяршаем распрацоўку дзяржаўнай праграмы на 1990—1996 гады, якая прадугледжвае адсяленне людзей, дзе немагчыма жыць, і ажыццяўленне комплексу мерапрыемстваў па пераходзе да звычайнага ўкладу жыцця. Мы спадзяемся, што новаствораны ўрад разгледзіць і зацвердзіць гэту праграму. Для выканання яе запатрабуецца нямецка-амерыканскае капіталаўкладанне, асвоіць якія ў ўзнікнуў абстаноўцы рэспубліка ў стане. У сувязі з гэтым мы просім ЦК КПСС і Савет Міністраў СССР аказаць нам неабходную дапамогу. Улічваючы асаблівую значнасць і доўгатаэрмінавае пытанне па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС, патрабуецца, на нашу думку, стварэнне ў краіне пастаяннага дзеючага органа, каб не вырашаць гэтыя пытанні на грамадскіх асновах, як гэта робіцца цяпер. Гэта можа быць надзвычайная камісія ў складзе Старшыні Савета Міністраў СССР па гэтых пытаннях.

Група дэпутатаў ад Беларусі ў перапынку паміж пасяджэннямі.

чыне абмежавання спажывання прадуктаў харчавання з асаблівых падсобных гаспадарак грамадзян. Асабліва ў цяжкім становішчы аказаліся людзі пенсійнага ўзросту. Звыш 40 тысяч пенсіянераў, якіх закранула бяда Чарнобыля, маюць пенсіі, ніжэйшыя за сярэдні пражытачны мінімум — каля 50 рублёў, а больш дакладна — 47 рублёў. З такой грашовай дапамогай у нармальным умовах пражыць вельмі цяжка, а ў нашых — тым больш. Хутчэй вырашыць гэты пытанне — наш абавязак. І, вядома ж, наша сумленне.

Вы выдатна разумееце, наколькі востра стаіць пытанне аб высокакваліфікаваным медыцынскім абслугоўванні нашага насельніцтва. Неабходнае будаўніцтва па стварэнню адпаведных медустановаў вядзецца, але начыніць іх няма чым. Па-ранейшаму не хапае медыцынскага абсталявання, інструментаў, медыкаментаў. Пры цяперашніх падыходах айчыннае абсталяванне мы атрымаем не хутка. Адзіны выхад — набыць яго за рубяжом. Мы выдатна разумеем і ведаем, што валюты лішняй у краіне няма, але, улічваючы незвычайнасць сітуацыі, яе трэба адшукаць.

Ёсць праблема ў справе аздарулення насельніцтва і асабліва дзіцячага. Мы пачалі стварэнне ўласнай базы за межамі вобласці, але без дапамогі звонку нам гэту задачу не вырашыць. Неаднаразова ўзнімаліся пытанні забеспячэння насельніцтва асаблівымі дазіметрамі і іншымі кантрольнымі прыборамі. Па гэтым пытанню таксама давалася даручэнне Палітбюро ЦК КПСС, а дазіметраў і прыбораў па-ранейшаму няма. Нам здаецца, што настаў час за гэта сур'ёзна ад сяго-таго запатрабаваць.

Па прычыне забруджанасці значнай часткі лясных масіваў і тарфянікаў штогод скарачаюцца нарыхтоўка дроў і вытворчасць торфабрыкету. Дэфіцыт паліва, якое нарыхтоўваецца вобласцю, да сярэдзіны трынаццатай пяцігодкі складзе больш як 40 працэнтаў. Даная акалічнасць, а таксама медыка-санітарны рэжым тэрыторыі патрабуюць неадкладна пачаць суцэльную газіфікацыю вобласці. Для своечасовага вырашэння чарнобыльскай і іншых вострых сацыяльных праблем нам неабходна значна больш актыўна весці жыллёвае і сацыяльна-бытавое будаўніцтва. Мы не просім прывесці да нас будаўнікоў з іншых рэгіёнаў краіны. Але ў такой сітуацыі лічым неабходным з будучага года вызваліць нас ад будаўніцтва жылля ў Цюмені і практычна прыпыніць прамысловое будаўніцтва ў вобласці.

Спіс невырашаных пытанняў і праблем вялікі, але ён мог бы быць значна карацейшым, калі б больш актыўна працавала ўрадавая камісія СССР па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыль-

дакмент быў абавязковым для ўсіх, яго неабходна зацвердзіць у Вярхоўным Савете Саюза ССР.

Дэпутат З. ТКАЧОВА, загадчыца аддзялення Слаўгарадскай цэнтральнай раённай бальніцы:

На сённяшні дзень у нас, жыхароў гэтых раёнаў, адабралі чыстую зямлю, ваду, паветра, лясы і лугі, без чаго чалавек не можа жыць, але можа толькі існаваць. У прэсе, у афіцыйных заклочэннях Міністэрства аховы здароўя, у «Правде» за 29 мая 1989 года няма належнай занепакоенасці за здароўе людзей і лёс будучых пакаленняў. Падобная аварыя здарылася ўпершыню, і таму няма вопыту назірання ў сусветнай практыцы. Так, у агульнай структуры захворванняў істотных змен пакуль што не адбылося, хоць ужо ёсць першыя прадвеснікі: нараджэнне дзяцей з прыроджанымі катарактамі, зніжэнне вастрэй зроку, напружанасць імунітэту, павелічэнне колькасці анеміяў, інфарктаў міякарда. Нам рана сёння апярываць лічбамі, мы гэта будзем рабіць праз 10—15 гадоў. Цяпер неабходна звярнуць увагу на якасны бок захворванняў, гэта значыць на іх працяканне. І я лічу, што на сённяшні дзень гэты пытанне абсалютна не вывучана, таму што яно не адлюстравана ні ў адной справаздачы. Вучоныя-біёлагі, каб вывучыць паводзіны жывёлін, пасяляюцца побач з імі і жывуць гадамі. Так павінны рабіць і вучоныя-медыкі. Тры скаргі, з якімі звяртаецца да нас насельніцтва гэтых раёнаў — недамаганне, павышаная стомляемасць, галаўны боль, сухасць у роце, не ўкладваюцца ні ў адну назалагічную адзінку захворванняў.

Лічу, што вучоныя не справіліся з той задачай, якая на іх была ўскладзена. Гэта датычыць і медыкаў, і біяфізікаў. І ці не лепш было нам звярнуцца за дапамогай да зарубежных вучоных, у якіх і апаратура больш надзейная, і вопыт больш. Сёння ж вырашаецца лёс не асобнага рэгіёна, а беларускай нацыі ў цэлым.

Неабходна сказаць, што ацэнка ўрачоў-практыкаў стану здароўя насельніцтва, якое пражывае ў забруджаных раёнах, усё больш разыходзіцца з ацэнкай вучоных-медыкаў і кіраўнікоў аховы здароўя краіны. Я гэту розніцу магу параўнаць, таму што ўжо многа гадоў жыю на гэтай тэрыторыі і бачу змяненні ў стане здароўя людзей да аварыі і пасля яе. Спецыялісты, якія прыязджаюць да нас, асабліва высокіх рангаў, прабуўшы некалькі гадзін або сутак, спрабуюць даказаць нам, што стан здароўя людзей не пагаршаецца. Наўняўны змены яны тлумачаць нітратамі, дрэнным харчаваннем, адсутнасцю груднога выкармлівання, а не наяўнасцю радые-

ДАЎНО трэба было па- будаваць гэты мост праз раку Днепр, якая надалёку ад горада Чарнігава раздзяляла Беларусь і Украіну.

Час ад часу збіраліся ўзвесці новую пераправу, але нейкія, як здавалася, больш важныя аб'екты прыцягвалі да сябе ўвагу будаўнікоў, мясцовых улад. Паступова старэйкі драўляны мост прыйшоў у заняпад, паром не спраўляўся з перавозкай людзей і грузаў. Усё часцей ад жыхароў абедзвюх рэспублік чуліся патрабаванні пабудаваць новы сучасны мост.

Лістападаўсім змрочным днём Аркадзь Забела прыехаў аглядзець месца мяркуемых работ. У кішэні ляжаў загад міністра СССР аб будаўніцтве моста, а на душы было неспакойна. Аркадзя Пракопавіча вельмі непакоілі тэрміны будаўніцтва — усяго два гады на такі аб'ект! Яшчэ ў Мінску яны здаліся яму, вопытнаму маставіку, больш чым з дваццацігадовым стажам работы, нерэальным, як кажуць, узятымі са столі высокага міністэрскага кабінета. А цяпер тут, на правым беразе Дняпра, увосле стала страшна: не паспеем. Малаўнічы від ракі выклікаў складаныя пачуцці, сярод якіх было ўсё, акрамя захвалення яе прыгажосцю. Мерад Забелам быў праціўнік, да якога нават падысці нямагло. У той дзень гэта і не ўдалося: перашкоджала вада.

З абодвух берагоў доступ да ракі надзейна прыкрывалі, быццам ахоўвалі ад чужога ўмяшання, сучальныя затоні шырынёй 100—150 метраў. Каб пераадолець толькі іх, трэба будаваць часовыя масты і пераезды, арганізаваць транспартны пяску для стварэння насыпаў, дамб і замыўкі араток. І сам Днепр, хуткі і шырокі, шырокі (больш за 800 метраў), капрызны і каважны ў час паводак, проста не скорыцца. «Сапраўды, прыгадалася Забелу літаратурная класіка, — «Рэдкая птушка даляціць да сярэдзіны Дняпра...»

З цяжкімі думамі вяртаўся Забела дадому. Праектная дакументацыя яшчэ толькі

толькі распрацоўвалася ў Ленінградзе, а яго, начальніка мостааграды з Мінска, ужо паспелі аздачыць: не марудзь, хутчэй разгортвай работы. Казённага аптымізму ён тады не выказаў і запэўніваць не спяшаўся — маўляў, усё зробім як след. Але паабяцаў зрабіць усё магчымае.

Такога моста не было ні ў жыцці Забелы, ні ў кога ін-

Колькі гучных слоў было пра гераізм і адвагу тых, хто ў глухих кутках адкрываў чарговую ўдарную будоўлю. І сарамліва маўчалі, калі гэтыя маладзёжныя атрады паступова раставалі, а іх «байцы» раз'язджаліся па дамах, бо ім абрыдла начаваць у сырых палатках, есці абы што, бясконца чакаць абяцаных нармальных умоў жыцця. Справа добра трымаецца ча-

дзіца, бясконца вырашаць вострыя пытанні, якія ўзніклі адно за адным. Але ў атрадзе ўмелі засяродзіцца на ўзнікшай раптоўна праблеме, разгледзець яе з розных бакоў і нярэдка выбраць нечаканае, яшчэ не апрабаванае ў практыцы, нестандартнае рашэнне. І такім чынам значна выйграць час, зэканоміць вялікія матэрыяльныя рэсурсы і сродкі.

каць праекціроўшчыкаў і разам пасля дадатковых даследаванняў грунту прымаць рашэнне: у гэтым месцы трываласць грунту дазваляе ставіць апору на меншай глыбіні. Недасведчанаму чалавеку гэта можа здацца дробяззю. Але пакуль усё высветлілі — страцілі месяц.

Калі час не прыспешвае, апоры будуць звычайна па чарзе. Узвядзенне адной распяваецца на некалькі месяцаў — настолькі гэта складанае збудаванне. На Дняпры, дзе трэба было паставіць 12 велізарных апор, такі спосаб, зразумела, не падыходзіў. Таму вырашылі ставіць адначасова некалькі апор, будаваць мост адразу з левага і правага берагоў. Становішча ўскладнялася тым, што на рацэ ішоў інтэнсіўны рух, які маставікі не мелі права парушаць.

Аднак усё ж прыйшлося часткова перагарадзіць Днепр, што яму, натуральна, «не спадабалася». Неўзабаве рака адпомсціла. З хуткасцю ўрываўся вада ў больш шырокае рэчышча і поўнацю змывала пясок, які адсыпалі пад невялічкі астравок, дзе меркавалі ўзводзіць пятую апору. Колькі ні сыпалі — усё дарэмна. Вось дзе сапраўды час знікаў, як вада ў пяску. Выручыў магутны земляны снарад з Кіеўскага параводства, і хутка ў вызначаным месцы ўзвышаўся такі жадааны кавалачак сушы.

Маставікам з ахвотай дапамагалі рачнікі Гомеля. Побач у розныя перыяды будаўніцтва працавалі спецыялісты са Смаленска, Віцебска, Рыгі, будаўнікі-транспартнікі з Кіева. Так што ў поўным сэнсе слова гэта была інтэрнацыянальная будоўля.

Праезд па мосце быў адкрыты 4 лістапада 1988 года. Загад аб будаўніцтве моста Аркадзь Забела атрымаў 4 лістапада 1986 года.

...Вечарам, калі ўключаюцца ліхтары, ад лёгкага, ажурнага кіламетравага моста нельга адарваць вока. Ён здаецца нават загадкавым, таямнічым. Хаця тайны ў ім, безумоўна, няма. Мост — вынік працы ўмелых чалавечых рук.

Л. ТУГАРЫН.

ДНЕПР, ЯКІ НЕ ПАДЗЯЛЯЕ, А ЗВЯЗВАЕ ДЗВЕ РЭСПУБЛІКІ

МОСТ ДРУЖБЫ

шага з атрада. Да справы прыступілі энергічна, з цікавасцю. У сваю чаргу кіраўнікі атрада імкнуліся стварыць для рабочых у ватным пасёлку на беразе Дняпра па магчымасці найбольш зручныя ўмовы жыцця.

Задача таксама не з простых. Меркавалася, што ў пасёлку ў залежнасці ад абста- ноўкі будуць жыць 250—300 чалавек, якім пасля нялёгкай работы, іншы раз пад пякучым сонцам ці на моцным марозе з ветрам, трэба пры- няць душ, смачна і сытна па- есці, добра адпачыць, кара- цей кажучы, аднавіць сілы.

Будаўнікі жылі ў зручных, цёплых зборных доміках, якія зімой абагрэвалі дзве кацельні. Карысталіся вода- праводам з чыстай ва ўсіх адносінах вадой, пральняй, лазняй, добра і бясплатна тройчы ў дзень харчаваліся ў сталовай. У кіёску «Саюз- друку» прадаваліся свежыя газеты і часопісы, у большасці жылых пакояў стаялі тэлевізары.

Я не дарэмна раблю на гэтым акцэнт. Мы яшчэ нядаўна любілі занадта часта паў- тараць: усялякая справа ча- лавекам трымаецца. Гэта, безумоўна, так. Але як часта эксплуатаваўся энтузіязм людзей, асабліва моладзі.

лавекам дагледжаным, зада- волненым узроўнем свайго аб- слугоўвання, арганізацыйнай адпачынку і быту.

Побач з вахтовым пасёл- кам у хуткім тэмпе стваралася паралельна вытворчая будаўнічая база, інфраструк- тура будоўлі. Гэтая эпапея магла стаць тэмай асобнай размовы. Уявіце сабе кропку ў чыстым полі, да якой няма ніякіх камунікацый (калі не лічыць Днепр) і дзе трэба было наладзіць бесперабой- ную работу двух бетонных за- водаў, рамонт машын і механізмаў, паставіць сховішча і г.д. Разлічваць прыходзілася толькі на сябе, бо да бліжэй- шага буйнога горада Чарні- гава — 60 кіламетраў.

Дадайце сюды неабход- насць пракласці пад'язныя дарогі, правесці да левага і правага берагоў электрыч- насць, арганізаваць прыёмку грузаў на чыгуначных стан- цыях, шчэбеню і пяску вод- ным шляхам, пабудаваць ма- гутныя стапелі для зборкі і надзвіжкі пралётных збудаванняў. Акрамя таго, дамо- віцца, каб у патрэбны момант пад рукой знаходзіліся бар- жы, ледаколы, буксіры, брандвахта (гасцініца на ва- дзе), плывучыя краны.

Усімі праблемамі даводзі- лася займацца амаль адначасо- ва і, як у нас здаўна во-

На пытанне, што рухала ім і яго таварышамі на гэтай дзяржаўскай будоўлі, прараб А. Радзейка пасля невялікай паўзы сказаў:

— І «гонар мундзіра» та- сама, у значнай ступені. Ве- даецца, не было раней выпад- ку, каб наш атрад не ўклаў- ся ў тэрміны будаўніц- ва, сарваў увод аб'екта, пад- веў каго-небудзь. У нас тры- валая рэпутацыя сур'ёзных партнёраў.

У мостабудаўніцтве няма лёгкіх ці другарадных апер- ацый. Кожная павінна выкон- вацца строга па тэхналогіі. Кантроль за якасцю работ шматкратны і самы што ні на ёсць жорсткі. Але, бадай, самы адказны момант — уз- вядзенне апор, асабліва рус- лавых у вадзе. І даволі часта непрадбачаныя сітуа- цыі. Бо невядома, які там пад вадою грунт. Бывае, адну свідравіну бураць дзень, другую — тыдзень, а калі не «пойдзе», то і месяц можна рабіць. На Дняпры атрымлівалася ўсё больш-менш гладка. Нармаль- на прайшлі нулявую апору, першую, другую, трэцюю... На чацвёртай, 25-метровай глыбіні, зламаўся бур. А па праекту, адхіляцца нельга ні ў якім разе, неабходна бы- ло забурыцца на 30 метраў. Прыйшлося на месца выклі-

САМЫЯ ВЫСОКІЯ ЗБУДАВАННІ СТАЛЦЫ

ПАВЕРХІ МІНСКА

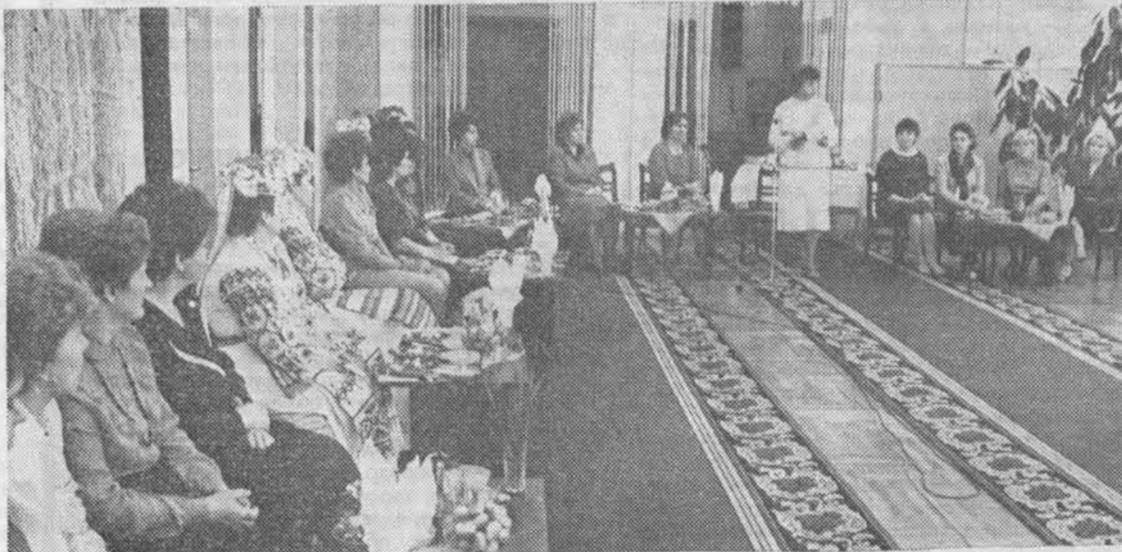
З кожным годам павя- лічваецца плошча Мінска, яна перавышае ўжо 150 квадратных кіламетраў. З'яўляюцца новыя мікра- раёны, ушчыльняецца ўнутрыгародская забудова. Сталіца наша расце не толькі ўшырыню, але і ўвышыню. Новыя будынкі дасягаюць усё больш вы- сокіх адзнак. Пачатак вы- шынаму жыллёваму бу- даўніцтву ў 70-х гадах палілі два жалезабетон- ныя маналіты ў мікрараё- не Усход. Потым адмініст- рацыйныя і жылыя гмахі з'явіліся на праспекце Ма- шэрава, на вуліцах Сур- ганава, Веры Харужай. Яны з іх самы высокі сён- ны?

разе Свіслачы, будынак інжынерна-вылічальнага цэнтру Міністэрства БССР вага абслугоўвання БССР на Юбілейнай плошчы. Гэ- ты раён Мінска самы вы- сокі ў горадзе — 280 мет- раў па абсалютнай вышы- ні. Будынак на Юбілей- най плошчы, хоць ён на- лічвае ўсяго 18 паверхаў і тэхнічную надбудову, можна лічыць найбольш высокім абсалютна.

Самыя высокія будын- кі па колькасці паверхаў — 24-паверховая гасціні- ца «Беларусь» і новы кор- пус Беларускага тэлеба- чання на вуліцы Макаёнка, які дасягае 85-метровай адзнакі.

Але гэта яшчэ, як ка- жуць, не рэкорд. На 180 метраў узняліся трубы мінскіх ЦЭЦ-3 і ЦЭЦ-4, якія замянілі некалькі ста- рых 100-метровых труб. Дыяметр іх знізу — 21, зверху — 10 метраў. Тру- бы мінскіх цеплаэлектра- цэнтралей не намнога ні- жэйшыя за самае высокае збудаванне ў рэспубліцы — 200-метровую трубу Нова- лукомльскай ГРЭС.

В. ФЕРАНЦ.

На «дзявочнікі» ў жаночы клуб «Акцябрына» збі- раюцца жывёлаводы і настаўнікі, паляводы і работ- нікі сферы абслугоўвання. Больш дзесяці гадоў на- зад утварыўся ён пры раённым Доме культуры гора- да Іванава Брэсцкай вобласці і папулярнасці не губ- ляе. У праграме клуба многа цікавых мерапрыемстваў. Тут можна паслухаць вершы і музыку, пагаварыць аб выхаванні дзяцей, запісаць кулінарны рэцэпт, атры- маць рэкамендацыі спецыяліста па розных пытаннях быту... Словам, адпачыць, абмеркаваць хвалючыя жаночыя праблемы і надзённыя жыццёвыя справы. Зрэшты, кожны вечар у «Акцябрыне» — гэта малень- кае свята.

НА ЗДЫМКАХ: вечар адпачынку ў «Акцябрыне»; часты госць клуба — дырэктар камбіната бытавога абслугоўвання Лілія ХАЙКО.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ПРОБЛЕМЫ, КОТОРЫЕ ОБСУЖДАЛИСЬ

НА СЪЕЗДЕ НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ СССР

НАЦИОНАЛИЗМ — ОПАСНОСТЬ
ДЛЯ СОВЕТСКОГО СОЮЗА?СЛОЖНОСТИ СОВЕТСКОЙ
ФЕДЕРАЦИИ

Советский Союз был образован в 1922 году как федерация суверенных республик. Эта федерация на протяжении минувших десятилетий развивалась и видоизменялась: образовывались новые союзные республики, автономные республики, области и округа, национально-государственные образования меняли свой статус, изменялись и границы между ними. В условиях командно-бюрократической системы, сложившейся в период сталинизма и продолжающей здравствовать и после смерти Сталина, права и возможности каждой единицы были разложены по полочкам. От статуса национально-государственного образования стало зависеть очень многое — бюджетные ассигнования, выделяемые из централизованных фондов материальные ресурсы, штаты учреждений и т. д. В результате сегодня, например, власти Татарской автономной республики (она входит в состав РСФСР) для того, чтобы соорудить памятник в своей столице Казани, вынуждены обращаться в правительство РСФСР, которое им диктует: монумент в полный рост ставить нельзя — слишком дорого...

Наследие сталинизма — это не только гиперцентрализованный централизм и бесправие местных органов власти. Это еще и обида за историческую несправедливость, которая живет в сердцах целых народов. По своему «высочайшему» усмотрению Сталин объявлял целые народы «неблагонадежными» и обрекал их на репрессии и лишения. Были переселены из родных мест в другие районы, мягко говоря, с минимальным комфортом, из-за чего многие люди погибли, немцы Поволжья, крымские татары, народности Северного Кавказа — чеченцы, балкарцы, карачаевцы и др., значительное число прибалтийцев, корейцы, турки-месхетинцы и т. д. Сегодня крайне трудно решать вопросы их массового возвращения на историческую родину — ведь там уже живут другие люди. Нелегкий вопрос — возможное воссоздание ликвидированных Сталиным автономий, таких, как автономные республики немцев Поволжья и крымских татар.

Вообще изменение административно-территориального деления в многонациональном государстве, пересмотр межнациональных границ — дело крайне трудное, чреватое осложнениями, и, как показывает мировой опыт, малоперспективное. Взять, к примеру, Среднеазиатские республики: границы между ними в довоенные десятилетия менялись, и весьма значительно. Один из результатов этих изменений — наличие в Узбекистане районов с преобладающим таджикским населением (Самаркандская, Бухарская, Ферганская, Хорезмская области). Национальная культура таджиков в Узбекистане была не в самом лучшем положении, и в эпоху перестройки власти соседнего Таджикистана вступились за своих соотечественников. Руководство Узбекистана согласилось принять такие меры, как увеличение количества таджикских школ, газет, радио- и телепередач и др. Некоторые горячие головы требуют передачи областей с таджикским большинством населения в состав Таджикистана, но разумно ли это? Узбеки с таким предложением не согласны, да и прошло уже много лет, республики устоялись в своих социально-экономических, территориально-производственных структурах.

Это — крайне важная задача: ведь примерно каждый пятый гражданин СССР живет за пределами «своего» национально-государственного образования. В условиях многонационального государства социальное недовольство легко приобретает национальную окраску. Если, допустим, в корейское село в Казахстане не проложили дорогу, а в соседнее казахское дорога сделана, это воспринимается как национальная дискриминация.

РОСТ НАЦИОНАЛЬНОГО
САМОСОЗНАНИЯ — НЕ
НАЦИОНАЛИЗМ

В решениях XIX партконференции, в выступлениях Горбачева прослеживается четкий курс на децентрализацию власти, предоставление республикам и регионам более широких полномочий, поощрение национальных культур и языков. Если раньше всякое проявление национального самосознания приравнивалось к национализму, то теперь национальные чувства «легализованы». Рост национального самосознания официально, в документах партии, признан закономерным явлением в эпоху перестройки. Исчез пустой лозунг брежневских времен о советском народе как «но-

лись попытки искусственно ускорить процесс сближения наций и растворить их в едином котле.

Раньше чиновники на местах высказывались перед Москвой, отодвигая на задний план все национальное и усиленно внедряя русский язык. Было ли это русификацией? Вот какой ответ дают, к примеру, ученые Института языкознания Академии наук СССР в одном из недавних номеров «Литературной газеты»:

«К сожалению, извращение основного тезиса Ленина о недопустимости привилегий ни для одной нации, ни для одного языка, которое нередко имело место, уже столкнуло нас лицом к лицу с опасностью всеобщей денационализации (а отнюдь не русификации, как иногда думают, ведь с таким же успехом уничтожались и элементы русской культуры), которая проводилась русскоязычной командно-административной системой, естественной, на основе русского языка».

Нынешние борцы за национальное возрождение часто ошибочно уповают на действительность все тех же административных мер. Прибалтийцы уже ввели парламентскими актами государственные языки, молдаване, жители Средней Азии, татары и многие другие народы к этому стремятся. Но они забывают об опыте республик Закавказья (Грузия, Армения, Азербайджан), где уже много лет языки коренного населения имеют такой статус и где, несмотря на это, сфера их употребления неуклонно сужалась. Если сейчас едва половина татар владеет татарским языком, то для исправления этого недостаточно декретирования: нужны материальные предпосылки (школы, курсы, учителя, радио- и телепередачи, обучение через газеты и журналы), нужен отход от чрезмерной централизации, диктата московских ведомств.

Или возьмем концепцию территориальной экономической самостоятельности (республиканского хозрасчета), которую вслед за эстонцами восприняли жители многих других регионов. Вполне понятны настроения людей: от гнета московских министерств одинаково стремятся избавиться узбеки, латыши или русские, живущие где-нибудь на Камчатке. Но наивны надежды некоторых сторонников республиканского хозрасчета на то, что республиканская бюрократия окажется лучше московской. Только перевод советской экономики на здоровую экономическую основу — товарно-денежные отношения, рынок, сосуществование на равноправных условиях различных форм собственности, предоставление реальной самостоятельности предприятиям и т. д. — может сделать республики и весь Союз в целом дееспособными.

РЕАЛЬНЫЕ, НО НЕ СЛИШКОМ
РАДИКАЛЬНЫЕ ШАГИ

В марте был опубликован для всенародного обсуждения проект закона, который предусматривает значительное расширение прав союзных республик и местных органов власти в области руководства экономикой и социальной сферой. Он обязывает предприятия союзного подчинения (а в некоторых республиках они составляют более 90 процентов всей промышленности) отчислять часть прибыли в местные бюджеты, даст органам власти на местах право самостоятельно формировать бюджет территории, вводить и отменять налоги, передаст в ведение республик здравоохранение, образование, культуру, туризм, строительство, торговлю, сельское хозяйство, местный транспорт, легкую промышленность, природоохранную деятельность и т. д. Это — плюсы нового документа, но есть и минусы. Республики будут сами формировать бюджет, но нормативы этого формирования определяет центр. Местные органы власти смогут применять санкции (вплоть до закрытия предприятий) к нарушителям экологического режима, но деньги на природоохранную деятельность предприятия будут вносить на добровольной основе. Кроме того, центр оставляет под своим контролем ключевые отрасли, основу экономической власти.

В области национальных отношений сегодня делаются реальные и вполне ощутимые шаги вперед. Возможно, они не всегда бывают достаточно радикальными, но и поспешность в этих вопросах может принести вред. Этими проблемами обязательно займется постоянно действующий Верховный Совет СССР.

ОДНО из московских издательств выпустило в свет уникальную брошюру — «Закон о печати и других средствах массовой информации. Инициативный авторский проект». Уникальную потому, что опубликованный в ней проект закона напечатан — впервые в нашей практике — до появления официального проекта. Кроме того, подобного закона в истории страны еще никогда не было. И наконец, проект этот имеет конкретных авторов, чего опять-таки

Иначе обеспеченные подлинной свободой печати окажется отдано на откуп чиновникам. Чтобы закон не превратился в набор благих пожеланий, следует установить четкий порядок: кто, куда и по каким поводам обращается, как разрешаются споры, какая существует ответственность за нарушение предписаний закона.

Одна из проблем касается существования цензуры. При разработке своего проекта мы исходили из того, что в правовом государстве цензура

ИНИЦИАТИВУ БЕРЕТ В СВОИ РУКИ
ОБЩЕСТВЕННОСТЬ

ЗАКОН О ПЕЧАТИ

раньше не бывало. По просьбе корреспондента АИИН это событие комментируют создатели законопроекта кандидаты юридических наук Юрий БАТУРИН, Михаил ФЕДОТОВ и Владимир ЭНТИН.

— Обещанного, говорят, ждут не менее трех лет. Закона о печати, о котором шла речь еще в ленинском Декрете о печати, страна ждет уже свыше семи десятилетий. Время от времени в «высших» сферах возникало желание украсить нашу «витрину» подобным законом, но дальше хотения дело не двигалось. Собственно говоря, в годы господства в стране командно-бюрократической системы особой нужды в нем не было: ведь правовые методы влияния на прессу с успехом заменялись тогда словами. Сейчас положение изменилось.

Уже в 1986 году было принято решение подготовить проект закона о печати и назван даже срок — четвертый квартал того же года. И вот в заинтересованных ведомствах закрипели перья: на свет родился первый вариант проекта. Впоследствии он не раз перерабатывался и дорабатывался, но то, что было в нем изначально заложено, обладало удивительной способностью к самосохранению. Наши же предложения и поправки — а мы, как специалисты, привлекались к работе над официальным проектом — в основном отвергались. Сразу же или немного погодя. Почему? Да просто потому, что они не укладывались в прокрустово ложе изначально заложенной концепции. Поняв это, мы решили создать свой собственный проект.

Свой проект мы назвали «инициативным авторским», потому что взяли за его подготовку не по чьему-либо поручению, трудились над ним в свое свободное от основной работы время. И все, что записано в статьях проекта, отражает только наше собственное мнение, а не позицию тех институтов, где мы работаем.

Теперь о содержании самого проекта. Он имеет краткую преамбулу, семь его глав объединяют 58 статей. Помимо общих положений проект содержит нормы, касающиеся организации деятельности средств массовой информации, распространения массовой информации, отношений редакций с организациями и гражданами, прав и обязанностей журналиста, международного сотрудничества в области массовой информации, ответственности за нарушение закона.

Мы полагаем, что закон о печати должен быть актом прямого действия, т. е. исполняться непосредственно и не требовать конкретизации в

недопустима, а контроль за тем, как пресса соблюдает советские законы, должен быть возложен на суд.

Еще один важный вопрос кому должно быть предоставлено право учреждать собственные средства массовой информации? В полном соответствии с итогами документа Венской встречи мы назвали среди обладателей этого права не только государственные и общественные организации, но также кооперативы, объединения граждан и отдельных граждан. Для реализации указанного права следует подать заявление в тот исполнительно-распорядительный орган власти, на территории которого предполагается распространение продукции данного средства массовой информации. В месячный срок заявителю должно быть выдано свидетельство об учреждении того или иного средства массовой информации. Возможен, разумеется, и отказ (например, в том случае, если заявление подано недееспособным лицом). Но каковы бы ни были основания отказа, он может быть обжалован в органы конституционного надзора. Почему именно туда? Да потому, что речь идет о защите конституционных прав граждан — на свободу слова и печати.

Для работы журналистов принципиально важным является вопрос о праве на информацию. Исходя из того, что просто декларировать такое право явно недостаточно, мы записали в проекте подробную процедуру получения сведений от государственных органов, общественных организаций и должностных лиц. Информацию обязаны предоставлять руководители этих органов и организаций, заместители, работники пресс-служб или другие уполномоченные лица. Отказ в информации возможен только, если она содержит сведения, составляющие государственную тайну. Попутно заметим, что мы считаем необходимым обеспечить журналистам возможность получать и такую несекретную информацию, которая содержит, например, врачебную тайну, тайну усыновления, тайну следствия и т. д.

Помимо отказа в предоставлении информации проект допускает отсрочку. Однако в любом случае отрицательный ответ должен быть дан журналисту в трехдневный срок и в письменной форме: его обоснованность может быть оспорена в суде, который в свою очередь вправе под должностное лицо административному взысканию. В ближайшем будущем будут розданы всем тем, от кого в той или иной степени зависит судьба будущего закона

The maiden voyage of Soviet parliamentarism has successfully passed the Scylla of unanimous approval and is steering clear of the Charybdis. The leader of consolidation, Mikhail Gorbachev, elected head of the Supreme Soviet, is guiding the frank and poignant discussion, trying to bring it to a generally acceptable success with the aid of compromises.

We will not detail here the numerous speeches by the deputies because of the live TV coverage and the daily accounts in our newspapers and the verbatim records (some delegates, however, say their speeches appeared in edited form) carried by *Izvestia*. This report from the Kremlin Palace of Congresses is our attempt to analyze the first results of the Congress, the ideas the deputies voiced from the rostrum and during private discussions. "All opinions should be expressed", repeated Mikhail Gorbachev on May 29, and this is the keynote of the discussion in the Kremlin despite all its poignancy.

IS THE CONGRESS LIVING UP TO EXPECTATIONS?

The Congress opened on May 25, and by May 29 was more than one day behind schedule. This lag was condemned by some deputies who were eager to rush through what they regarded as unnecessary discussions of procedural matters in order to start discussing the issues facing the country. In the final analysis, procedural matters were discussed at a separate evening session on May 29.

We feel that the aforementioned lag was only an illusion. What is really happening is that the Congress is moving so fast towards democratization of supreme power in the country that many of the MPs themselves are gagging behind the process. It is, of course, a separate thing that, having made a leap forward to democracy, the Congress made some of (say traditionally minded) the MPs dizzy and made radically-minded and impatient MPs ecstatic.

The desire of part of the deputies to switch more quickly to discussing major problems is well understood. How to feed and clothe the country? How to solve the acute problem of ethnic conflicts? How to achieve social justice? What is strange is the failure to understand the simple fact that our society is a complex and controversial organism, that the Congress cannot but reflect this fact and so it cannot solve even one of the formidable problems without a smooth coordination and coordination of differing views and interests.

The Congress voted against the proposals by the group of Moscow MPs regarding the agenda. The essence of our proposals was to first discuss, for example, candidates for the office of President of the Supreme Soviet and after that to have the voting. Life and common sense finally triumphed, and there was a discussion of the candidate for the President before the vote. Deputy Yuri Chernichenko fold us.

Yes, common sense triumphed

in this case. But there were different occasions during the Congress.

THROUGH CRISES TO THE GOAL

The word "crisis" was first mentioned by Mikhail Gorbachev on the second day of the forum at 4:15 p. m. It came after Deputy Vytautas Landsbergis said that the Lithuanian delegates would not be able to take part in the elections of the Supreme Soviet if they were asked to vote for delegates from other regions

A good example is the discussion of the requirement for deputies members of the Supreme Soviet — to mandatorily give up their main jobs. Most of the speakers supported this proposal. After the voting, however, the winning formula was: a Supreme Soviet member gives up his or her main job "as rule".

Discussing the Congress, we cannot pass over the President of the Supreme Soviet of the USSR. The Constitution assigns him a very active role. At the same time, this places him in the focus of attention of the

which created a very complex situation. Another result was yet another problem on May 29 concerning Boris Yeltsin's not being elected to the Supreme Soviet. It was resolved when one of the elected deputies "gave up" his seat in the Soviet of Nationalities, thus making it possible for Yeltsin to be elected.

"One of the deputies congratulated us on entering a political university to study 'democratization through parliament'. I don't think he was right", said MP Academician Roald Sagdeyev. "My feeling is that we

adversaries, sadly, either weren't so courteous, or often were not trained to do that.

This raises the problem of guarantees for the minority at both the Congress and the Supreme Soviet. This is obviously something which is still awaiting a juridical solution as soon as possible.

As regards the minority problem, the minority was upbraided at the Congress with special attention shown to them by Western reporters. These remarks should be addressed to where they belong — to the Western reporters.

It would be a mistake to take the voice of the minority for that of the whole Soviet people. If that were so, the minority would grow into the majority at the Congress which has not been the case. A sober assessment lies at the base of any successful policy, especially in a democracy. It is true, of course, that there are always some brave and daring people who rush ahead. Without them democracy is dead.

The minority question (from whose position this is also a problem of the majority) is of interest to other people. If there is an area where we have achieved natural unanimity, it is the fact that without alternative approaches, projects and views, we can't find a way out of the country's difficulties. Many deputies though refuse to see that views that win on the number of votes do not cancel other views. Such victories only create advantages for the winning ideas to be carried out. Ideas prove right or wrong in real life rather than in parliament. The number of votes in real life is politically important but not the most important. By expressing alternative views the minority acts as a safeguard for the majority. Hence a demand that the minority be obedient is the same as sawing off the branch on which you and your country are sitting.

The second negative aspect is more depressing. Most of the deputies who have made it to the Supreme Soviet speak little or not at all during the Congress. The stagnation period principle of not sticking out one's neck is like a thorn in the side of our nascent democracy. It is especially dangerous because it can provoke a condition of "political cynicism". This is not the same as a clever political struggle. Since the danger is obvious, an antidote will be found.

The discussions continue at the Congress. The outcome of such spirited debates on such topics would have been unpredictable in our society two or three years ago. It calls for great political skill to ensure that there is a peaceful possibility for such an abrupt leap into democracy. Mikhail Gorbachev has demonstrated this skill. Compromises which protect us from a different course of events are needed even at the Congress of People's Deputies. But these compromises should be in the spirit of our new political thinking.

Andrei ROMANOV, Vitaly TRETYAKOV.

CONSOLIDATION Through Dialogue

whom they do not know. This crisis had not been prepared by some evil will. It resulted from imperfections in the procedure. Last year's constitutional amendment decreeing that the Supreme Soviet should not be elected directly by voters but by the Congress (an assembly of people who are at first not sufficiently acquainted with one another) could not but create ground for conflict.

Most of the people's deputies (with 31 against and 20 abstaining) spoke against allowing voters the right to know how each deputy voted at the Congress. The proposal from Deputy Yuri Boldurev about roll-call voting was rejected. One hour later, deputy Sergei Stankevich suggested an alternative course: roll-call voting is held if at least 100 deputies insist on it. The proposal was accepted but on condition that the Congress decides on roll-call voting, rather than on the insistence of 100 MPs. Frankly speaking, after the first days of the Congress, it was hard to imagine a situation where it could decide on roll-call voting. What so far is clear is that certain deputies are happy to remain anonymous. This makes it possible for them to silence their opponents with shouts, stamping of feet and hand-clapping, to vote for a closing of debate at any point while TV viewers have no way of knowing the names of those who enjoy gagging other people.

Surely some such people are not concealing their positions. For example, take watch factory director Alexander Samsonov who urged for a resolution on mandatory unanimity of the Congress and for a court to ostensibly punish his dissenting fellow-deputies. Far from everybody dares to voice their views before millions of viewers. But supporters of such views show a clear solidarity at the time of voting. This was the reason for several situations that might seem paradoxical: most of the speakers supported one proposal while the other won after the vote.

Congress, of the entire country.

The discussion of the candidature of Mikhail Gorbachev proved to be a sensation on the first day of the Congress, said many MPs during informal discussions. While political taboos of many decades crumbled, unleashed on the head of state was a flood of dispassionate questions and outright reproaches. But discussions of the candidate for the First Vice-President of the Supreme Soviet that culminated in the election of Anatoly Lukyanov were even more critical. Such are the trends of our expanding glasnost and democracy at the Congress.

'TECHNIQUES' OF DEMOCRACY

It is of course delightful to see deputies lining up to address the Congress, but this attests to the fact that they can't be sure that they'll be recognized by simply applying to the secretariat. Information for each session is handed out right before its start (journalists covering the Congress are given none at all, by the way). Discussing candidates for the Supreme Soviet at the Congress shows that there are no nominating rules; who does the nominating and when? There are not enough voting booths and this results in a breach of secrecy when voting. There is no electronic voting system, which, in fact, ensures among other things a roll-call voting (as a matter of fact, such a system has been recently installed in Lithuania's Supreme Soviet).

The sum total of all this is that the Congress appears to be well equipped for voting on decisions prepared in advance and it is still prepared to discuss them, their amendments or free and independent exchanges. The most telling proof is the fact that, following long discussions, a number of amendments and additions were not made in the prepared list of candidates to the USSR Supreme Soviet. After the voting on the list there was a protest from the deputies of Nagorny Karabakh and Armenia

entered a prep school instead of a university. There is a long road ahead but there's certainly no other way out".

POSITIVE RESULT BUT...

At the end of the election struggle preceding the Congress, some of the candidates set such high standards of glasnost that Soviet society, as a whole, will take a long time to measure up. But the Congress raised the standards even higher: both objectively — there is TV coverage of all proceedings — and subjectively — deputies freely turn to any topic, including criticism about specific actions of the country's leading politicians and straight questions to them. There are few members of the CPSU Central Committee Politburo who remained outside the range of deputies' criticism. Some of their criticisms proved groundless while others seemed to hold some ground. But for all that neither the ceiling in the auditorium or the Soviet system crumbled.

The Congress is solving, or at least raising very complex problems one after another. This is being done without inhibition. Voting while obsolete in form, is no longer indifferent, with tens and hundreds of votes against. Incidentally, Roald Sagdeyev was the only deputy as recently as a few months ago to vote against one of the laws proposed in the Soviet of the Union during the former USSR Supreme Soviet. In fact he was the only and the first deputy to vote "no" over several preceding decades.

The clearly negative aspects of the Congress are dangerous but they can't now be ignored or glossed over by any propaganda. Which are these?

First and foremost, it is intolerance of the traditionally-minded majority of dissenting views. It was precisely the radically-minded deputies (with minor exceptions) who were polite, who didn't make personal remarks, looked for compromises, didn't try to interrupt their opponents by clapping. Their

Uzda is one of the most beautiful regional centers of republic, famous for its history and many well-known people who were born there. The citizens are proud of their living conditions as they have everything necessary for normal life and rest. The only thing that troubled them for many year was the autobus station. It was situated in the center of the town, very small and always crowded with passengers travelling in different directions. The idea to build a new station started to be transferred into life four years ago. The local authorities carefully chose the project and the place for new construction. Recently the new autobus station opened its doors for first passengers. The building is beautiful and has all necessary conviniences for passengers. It is much bigger than the old one and that made it possible to open several new routs to different towns and villages where the citizens of the town had earlier to go through Minsk and other places.

ON PHOTO: new autobus station in Uzda.

Photo by G. SEMENOV.

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

САГА ГАННЫ АХМАТАВАЙ

Сапраўдныя паэты не паміраюць... Ганна Ахматава нарадзілася 23 чэрвеня 1889 года. Памерла — 5 сакавіка 1966-га. З гэтага дня пачынаецца бессмяротнасць. Яна назаўсёды займае сваё месца ў рускай літаратуры, назаўсёды застаецца ў рускім жыцці. І не толькі рускім. Яе паэзія заваёўвае новыя краіны, пакарае новых людзей.

Сёння вершы Ганны Ахматавай выходзяць мільённымі тыражамі. Сёння аб Ахматавай многа пішуць і гавораць. Учора аб ёй маўчалі. Учора не можна было толькі абражаць.

У 1921 годзе расстраляны яе муж, выдатны паэт Мікалай Гумілёў. У сталінскіх засценках пакутуе сын. Сапраўдная мужнасць выяўляецца ў час бедстваў. Ахматава маўчыць, але яе маўчанне падобна крыку.

Андрэй Жданаў, галоўны сталінскі ідэолаг, абрушваецца на яе непрыстойнай лаянкай. Маленькія жданаўскія цюць гордага і непадобнага на іх чалавека, саборнічаюць у нізасці і паклёпе. Але нават у той, вельмі страшны час, людзі прызнаюцца ёй у любові.

«Хто арганізаваў устанавленне?» — з наўным здзіўленнем пытаецца Сталін, даведаўшыся, што публіка пры з'яўленні Ахматавай на літаратурным вечары стойчы бітала яе доўгай авацыяй.

Яна — сапраўдны паэт. Гэта ведаюць усе сябры паэзіі. Аб гэтым здагадваюцца і яе ворагі. Ахматава — сімвал паэтычнай велічы. І ў гады сталіншчыны, і ў гады застою, сёння і, магчыма, назаўсёды.

Паэты раўнівыя і не так ужо часта прызнаюць вартасці адзін аднаго. Ахматаву цэняць Блок і Гумілёў, Пастэрнак і Твардоўскі. «Яе паэзія бліжца да таго, каб стаць адным з сімвалаў велічы Расіі», — прадказвае Восіп Мандэльштам.

У яе няма чыноў і ордэнаў, што служаць абаронай. Праўда, на сконе жыцця італьянцы ўдастойваюць Ахматаву літаратурнай прэміі «Этна-Таарміна». Англічане — звання ганаровага доктара Оксфардскага ўніверсітэта.

Няшчасці не аслабляюць яе. Нягоды не аслабляюць патрыятызму. Успамінаючы потым мінулае, яна скажа: «Я не пераставала пісаць вершы. Для мяне ў іх — сувязь мая з часам, з новым жыццём майго народа. Калі я пісала іх, я жыла тымі рытмамі, якія гучалі ў гераічнай гісторыі майго краіны».

У чым урок Ганны Ахматавай?

Напэўна, у тым, што кожны чалавек і асабліва пісьменнік павінен заставацца самім сабой. Заўсёды і ўсюды. У горы і радасці. У невядомасці і славе.

Напэўна, і ў тым, што яна дапамагла зраўнець: існуе магчымасць захаваць недатыкальную чысціню душы ва ўсякім становішчы жыцця і пры ўсіх акалічнасцях.

За год да смерці Ахматава выпусціла кнігу, назваўшы яе «Бег часу». Але час не бяжыць: рухаюцца людзі. Толькі вельмі нямногія непадуладнаму часу. Сярод іх сапраўдныя паэты. Яны не паміраюць. Яны застаюцца. З намі і пасля нас.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

Пісалі і ведалі пра яе ў розныя часы па-рознаму: узнісла, з насмешкай, крыўдліва, пасля — з вялікай павагай, яшчэ пазней — з дастойным прызнаннем мужаага таленту. Яна была не з тых, хто многа пісаў: нават поўны збор яе твораў не складае мнагатамніка. Але, бяспрэчна, паэзія для Ганны Ахматавай была працай штодзённа-духоўнай, амаль заняткам фізічным... Свае кнігі яна будавала на кампазіцыйнай задуме, а таму класічныя радкі чытаюцца сёння як цэласныя лірычныя дзённікі жанчыны-паэта. Творчасць Ганны Ахматавай — гэта яшчэ і проза, і мастацкія пераклады, і пушкіназнаўства...

Па-чалавечы і па-беларуску я шчаслівая і радуюся таму, што сёння паэт такой велічыні, як Ганна Ахматава, даступны і бібліятэкам, і чытачам, і літаратурна-гістарычным архівам. Няхай і мае сціплыя пераклады з яе лірыкі будуць святочным далучэннем да гэтай вялікай радасці — юбілею...

Валянціна АКОЛІВА.

Ганна АХМАТАВА

Ветразь ветразя гукаў.
Позірк позірка шукаў.

1917—1936

КАЗКА ПРА ЧОРНЫ ПЯРСЦЁНАК

1

Ад бабулі, што з татарак,
Быў мне дар — як сто прыманак...
Што хрышчона я ў царкве —
Жалкавала яна век.
Калі ж смерць сваю сустрэла —
Першым разам падабрэла.
І ўздыхнула:

— Эх, гады!

Хто не быў з вас маладым,
Ганарлівым, адрачытым!
Вось у дар — пярсцёнак чорны,
Знай, унучка, ён з табой
Радасць зведае і боль.

2

Я сябрам сваім сказала:
— Гора многа, шчасця мала.
І слязой закрыла дзень:
— Мой пярсцёнак чорны дзе!
І сябры мне адказалі:
— Мы пярсцёнак твой шукалі
Кагці мора, на пяску,
І за соснамі ў лужы...
І за мной пайшлі ў алею —
Там на словы пасмяялі,
Загадалі, каб адна —
Засталася дацяма.
Толькі я парадам жаркім
Адказала едкім жартам,
Шчыры позірк аднаго
Адеяла, нібы агонь...
— Вам бы тайна насміхацца,
Твар да твару выхваляцца,
Кветкі ў рукі мне дарыць,—
Вас хачу я ўсіх забыць.

3

І ў святліцы над падушкай,
Як драпежлівая птушка,
Застагнала, скамянела,
Соты ўспомніць раз хацела:
За вячэрай як сядзела
І ў віры вачэй глядзела,
Як не ела, не піла
Ля дубовага стала,
Пад абрус пярсцёнак чорны
Як рукой незаручонай
Працягнула смела тому,
Хто майго не ўспомніць дому.

Не прыйсці на мне з находкай!

КЛЕАПАТРА

Александрійские чертоги
Покрывает сладостная цепь.

А. ПУШКИН.

А ўжо цалавала Антонія мёртвыя губы,
А ўжо на каленях для Аўгуста слёзы
ліла...
І ў здрадніках — слугі. Літаўрамі
цешацца трубы
Пад рымскім арлом.
Вечаровая ў ценях імгла.

Заходзіць апошні, палонены цела
красою.
Высокі і статны. І шпэца разгублена ёй:
— Цябе — як рабыню — цар вычарніць
перад сабою...
Ды зноў лебядзінае шыі спакойны
паклон.

Назаўтра ж — смерць дзецям. І ўсё,
што магчыма.
На свеце паспець — жарт для мужа
стварыць:
Змяю — дар расстанню чужымі
вачыма —
Рукой раўнадушнай на грудзі начы
палажыць.

Люты 1940.

ШЛЯХАМ УСЕЇ ЗЯМЛІ

В санях сидя, отправляясь
путем всея земли...

Поучение Владимира
Мономаха детям.

1

Кулем жывым пад ногі
Кінуся.
І праз гады —
Па росах, снягах трывогі
Тайна зайдзі туды...
Ніхто не заўважыць ранку,
Крык не пачуе мой,

Гукнулі дамоў.
І беглі за мною
Сто тысяч бязроз,
Шкляною сцягою
Струменіў мароз.
Тых дзён, як тавараў,
Раззвуглены склад...
— Вось пропуск, таварыш,
Пусціце назад,
Ды воін спакойна
Адводзіць штык.
Вяснова, замоўна
Той востраў узнік!
Чырвоная гліна,
Расквечаны сад...
З-пад аквамарына
Гарыць далягляд.
Сцяжыны трохвусце
Баюся пазнаць.
Мне трэба камусьці
Руку тут падаць...
Ды хрыплай шарманцы
Не вернецца стоги.
Не той кіцяжанцы
Прымроіўся сон.

2

Акопы, акопы —
Блуканні ў начах!
Ранейшай Еўропы
Шмаццё на плячах:
Пад воплескі дыма
Гараць гарады...
І вось ужо Крыма
Л'ямнеюць сляды.
Я плакальніц стаю
Вяду за сабой.
О, ціхага краю
Разбуджаны боль!..
Над мёртвай мядузай
Знямела стаю;
Сустрэлася з Музай —
Ёй клятву даю.
Жартуе здалёку,
Смяецца слязьмі:
— Вясну з-пад аблокаў
Радкамі вазьмі...
І вось ужо славы
Высокі парог,
Ды голас гаркавы
Над словам знямог:
— Сюды, знай, вяртацца
Табе — многа раз.
Вачмі разбівацца
Аб цвёрды алмаз.
Чакай, маладзёна,
Вярніся назад,
Чарнёна, хвалёна,
Тут — бацькавы сад.

3

Вячэрняй парою
Смялее імгла.
Хай Гофман за мною
Ідзе да вугла.
Ён помніць: як гулкі
Задуханы крык.
Як ценямі вулкі
Пранікнуў двайнік.
Хіба гэта жарты,
Што дваццаць пяць год
З абліччам упартым
Мне бачыць яго!
— Так, значыць, направа!
Вось тут, за вуглом!
Што ж, дзякуй!

І лялечны дом;
Вось дзіва, што месяц
Пра тайны ўсе знаў:
Ён з вуважым весніц
Святло разліваў.
Зноў ціха абходзіць
Пакінуты дом,
Дзе ноч на зыходзе
За круглым сталом
Глядзела ў разломы
Ад люстраў старых
І прыцем знаёмы
Нож сніў на зары.

4

Чысцейшага з гукаў
Высокі загад,
Як быццам разлука
Імкнецца назад:
Будыні, як вочы,
З-пад смерці глядзяць.
Сустрэчы сірочай
Мне — не мінаваць,
Самотней не зведаць,
Чым лёс здолеў мой...
На новыя беды
Іду я дамоў.

5

Чаромха скрозь зімы
Разлашчыцца ў сон.
І хтосьці: — Цусіма!
Гукне ў тэлефон.
Хутчэй! Час мудрэе,
Скарочвае ход:
«Вараг» і «Карзец»
Сплываюць на ўсход...
Там ластаўкай рэе
Затолены боль...
І ў штормах цямнее
Форт Шаброль:
Як грознага веку
Разбураны склеп,
Дзе старац-калека
Аглух і аслеп.
Суровы, пахмуры
Вінтовок загад...
Загадваюць буры:
— Назад! Назад!

6

Зіма на каляды
Чакай была.
Як схімы загады —
Яе прыняла.
Мне ў лёгкія сані
Прынукі няма...
— Я к вам, кіцяжане,
Вярнуся сама.
За сфіфаў стаянкай—
Адзін пераход...
Цяпер з кіцяжанкай
Жыцця незварот;
Ні брата з суседкай,
Ні мужа ў жывых,—
Ім доказ і сведка
Радкі слоў зямных:
Жабрак іх растраціў,
Я ж — несла, да зор...
Заспі мяне ў хаце,
Апошні дакор.

10—12 сакавіка 1940

КАНСТАНЦЫЯ БУЙЛО ПАХАВАНА ў ВІШНЕВЕ

Вярнулася ў родны край

Паэтэса Канстанцыя Буйло вярнулася на родную беларускую зямлю, якая дала ёй жыццё і ўзгадвала яе талент. Вярнулася цяпер ужо назаўсёды.

Як вядома, Канстанцыя Буйло памерла 4 чэрвеня 1986 года ў Маскве, дзе пражыла большую частку свайго доўгага веку, там у калумбарыі ўвесь гэты час захоўваўся яе прах. І вось сёння ў канцы мая ў Вішневе адбылася ўрачыстая і жалобная цырымонія перазахавання ўрны з прахам паэтэсы на мясцовых могілках, на будынку Вішнеўскай сярэдняй школы была адкрыта мемарыяльная дошка.

У падзеях гэтых прынялі ўдзел мясцовыя жыхары, было многа школьнікаў, з Мінска і Валожына прыехалі прадстаўнікі савецкіх і партыйных органаў, дзеячы культуры, пісьменнікі, прыехаў з Масквы сын паэтэсы Яўген Калечыц. Урну з прахам паэтэсы апусцілі ў зямлю першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Ніл Гілевіч. На помніку, устаноўленым на магіле, напісана: «Беларуская паэтэса Канстанцыя Буйло (Канстанцыя Антонаўна Калечыц) 2.1.1893 — 4.6.1986». Ніжэй радкі з немяротнага верша паэтэсы: «Люблю наш край — старонку гэту...»

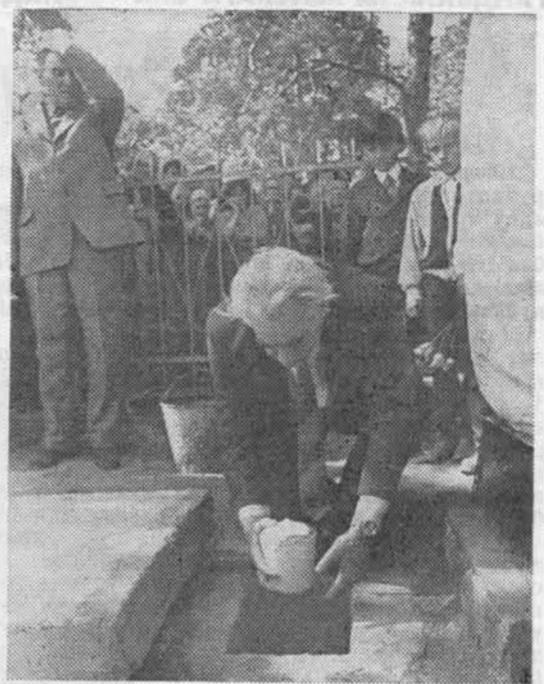
Любоў да роднага краю Канстанцыя Буйло пранесла, як святыню, праз усё жыццё. У апошнія гады часта расказвала, што амаль кожную ноч бачыла ёй у снах родныя краявіды, загадала то хуткаплынную Іс-

лач, то меднаствольныя сосны старых задуменных бароў.

І мову, сваю беларускую мову, ніколі не забывала Канстанцыя Буйло. Вершы пісала толькі на роднай мове. Калі гаварыла пра Беларусь, адразу пераходзіла на беларускую мову. Адбывалася гэта само сабою, натуральна і арганічна. Яна заставалася беларускай па ўсім сваім жыццёвым укладзе, па звычках і характары.

Вішнева не выпадкова абрана месцам апошняга прытулку паэтэсы. Жыццё мнагадзетнай сям'і Антона Буйло праходзіла амаль на колах, мяняліся вёскі, мяняліся гаспадары, у якіх ён служыў. З Вішневам Буйлаў звязвала вельмі многае. На жаль, не захавалася сціплы дамок у былым маёнтку Одровонж, дзе яны жылі, але можна зайсці ў двухпавярховы каменны будынак, што належаў упраўляючаму графу Храптовіча. З яго дзецьмі сябравалі дзеці Антона Буйло. Тут першы раз у жыцці ўбачылі яны прыгожую калядную ёлку. У канцы 50-х гадоў у Одровонжы пабывала Іна Антонаўна, сястра К. Буйло. Расказвала, што яшчэ растуць дрэвы, пасаджаныя ў парку бацькам, бачыла здзічэлыя ружы на тым месцы, дзе некалі быў разарый, таксама створаны яго ўмельнымі рукамі.

У Одровонжы Буйлы жылі нядоўга, але і наступныя месцы іх жыхарства былі недалёка ад Вішнева, дасна звязаны з ім. З Вішнева ў «Нашу Ніву» быў пасланы першы верш Канстанцыі Буйло «Хвоя». Тут пазнаёмілася

яна з Эміліяй Станкевіч, а потым з яе дачкой Уладкай, будучай жонкай Янкі Купалы. Як вядома, дружба гэта працягвалася ўсё жыццё.

Захаваліся старыя сшыткі з вершамі паэтэсы, пазначанымі 1911, 1912, 1913 гадамі, пад якімі ёсць і месца напісання — Вішнева, Одровонж, Ірынёва...

Канстанцыя Буйло вельмі любіла гэтыя мясціны, часта вярталася да іх у думках...

НА ЗДЫМКАХ: кветкі да мемарыяльнай дошкі ўскладае Яўген КАЛЕЧЫЦ; Ніл ГІЛЕВІЧ апускае урну з прахам паэтэсы; на вішнеўскіх могілках.

Фота У. КРУКА.

(Заканчэнне. Пачатак у № 23).

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

СТАРШЫНЯ ІНБЕЛКУЛЬТА

Сцяпан Міхайлавіч уваходзіў у склад урадавай камісіі, якая падрыхтавала і праводзіла рэарганізацыю Інстытута беларускай культуры ў Акадэмію навук БССР. Пастановай Савета Народных Камісараў БССР 26 снежня 1928 года С. Некрашэвіч быў зацверджаны правадзейным членам і віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук БССР. Адначасова ён увайшоў у склад Прэзідыума Акадэміі навук.

Усяго 10 гадоў працягвалася дзейнасць Некрашэвіча на ніве навукі, але і за гэты такі кароткі тэрмін ён пакінуў значны след у беларускай савецкай навуцы. Мы ўжо адзначалі, што Сцяпан Міхайлавіч кіраваў даследаваннямі ў галіне грамадскіх навук, быў добрым арганізатарам навукі. Але былі такія галіны, дзе ён прымаў удзел непасрэдна. Па-першае, гаворка ідзе аб апрацоўцы беларускай навуковай тэрміналогіі па лінгвістыцы, літаратуразнаўству, матэматыцы, логіцы, геаграфіі, біялогіі, астраноміі, псіхалогіі, музыцы і іншых галінах ведаў. За восем гадоў, пачынаючы з 1922 года, выйшлі 23 выпускі беларускай навуковай тэрміналогіі. Гэтыя выпускі ўвогуле задавалі патрэбы школьнага і інстытутаўскага выкладання, развіцця навукі і выдання навуковай літаратуры на роднай мове.

Разам з М. Байковым Сцяпан Міхайлавіч складае «Беларуска-расійскі слоўнік» на 30 тысяч слоў і «Расійска-беларускі слоўнік» на 60 тысяч слоў. Ацэньваючы слоўнікі Байкова і Некрашэвіча з пазіцыі сённяшняга дня, можна сказаць, што ў другой палове 20-х гадоў гэтыя работы мелі важнае, выключнае значэнне. Нельга не згадаць і думкай І. Германовіча, даследчыка навуковай спадчыны С. Некрашэвіча, што пры ўсіх сваіх недахопах, асабліва віда-

вочных з пункту гледжання цяперашняга стану лексічнай унармаванасці беларускай літаратурнай мовы, перакладныя слоўнікі С. Некрашэвіча і М. Байкова з'явіліся важным этапам у гісторыі нацыянальнай лексікаграфіі і аж да выхаду ў 1953 годзе «Русско-белорусского словаря» пад рэдакцыяй Я. Коласа, П. Глебкі і ў 1962 годзе «Беларуска-рускага слоўніка» пад рэдакцыяй К. Крапівы заставаліся найбольш грунтоўнымі працамі гэтага тыпу.

Не страцілі сваёй каштоўнасці даследаванні Некрашэвіча ў галіне правапісу, асабліва па праблеме распрацоўкі пытанняў арфаграфічнай нармалізацыі.

Некрашэвіч прымаў актыўны ўдзел у арганізацыі і правядзенні Акадэмічнай канферэнцыі па рэфарме беларускага правапісу. 1 кастрычніка 1927 года была створана новая правапісная камісія на чале з Некрашэвічам. На сваім пасяджэнні з удзелам прадстаўнікоў Наркамата асветы БССР яна вырашыла ў аснову беларускага правапісу пакласці ўжо апрабаваны на практыцы правапіс Б. Тарашкевіча, удакладніўшы ў ім некаторыя правілы і дапоўніўшы яго шэрагам новых правілаў.

З імем С. Некрашэвіча звязана выданне першых падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў. Менавіта ён быў аўтарам першага паслярэвалюцыйнага буквара «Беларускі лемантар» і першай паслярэвалюцыйнай чытанкі «Роднае слова» ў дзвюх кнігах. У сааўтарстве з М. Байковым і А. Багдановічам С. Некрашэвіч склаў спецыяльны дапаможнік для ліквідацыі непісьменнасці сярод дарослых з сімвалічнай назвай «Наша сіла — ніва ды машына». На думку І. Германовіча, гэтыя падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

былі заснаваны на перадавых ідэях педагогікі і метадыкі і напісаны з улікам канкрэтных умоў тагачаснай Беларусі. Яны карысталіся шырокай папулярнасцю і шмат паўплывалі на пазнейшыя выданні вучэбнай літаратуры ў нашай рэспубліцы.

У канцы 20-х гадоў на небажхліе жыцця С. Некрашэвіча ўсплылі чорныя хмары. Менавіта ў той час абвастрылася барацьба з ідэалогіяй нацыяналізму, які вызначаўся як варожая Савецкай уладзе контррэвалюцыйная плынь.

Першапачаткова нацыяналізм дэмакратызм тлумачыўся як правая небяспека ў культурным будаўніцтве, як тэндэнцыя ставіць нацыянальныя інтарэсы вышэй класавых, узрошчваюць нацыянальную форму на шкоду яе пралетарскаму зместу. У хуткім часе палітычныя ацэнкі нацыяналізму сталі больш вострымі, аж да аналогіі з нацыяналізмам-фашызмам.

На думку вучоных, асноўная прычына павароту ад беларусізацыі да разгрома нацыяналізму дэмакратызму заключаецца ў тым, што праблемы нацыянальна-культурнага будаўніцтва вырашаліся ў 20-я гады як арганічны часткі ўсяго комплексу праблем новай эканамічнай палітыкі. І адмова ад нэпа ў цэлым непазбежна павінна была прывесці да дэфармацыі і ў нацыянальнай, культурнай палітыцы. Разгром нацыяналізму дэмакратызму, па ўсім відаць, не загадзя задуманы ўдар, разлічаны выключна супраць нацыянальных атрадаў інтэлігенцыі, а лагічны вынік цэнтралізацыі і пераходу да адміністрацыйна-каманднай сістэмы наогул.

На аснове рашэння Прэзідыума Акадэміі навук СНК БССР 16 кастрычніка 1929 года прынята пастанова аб вызваленні з займаемых пасадаў сакратара БелАН В. Ластоўскага і віцэ-

прэзідэнта С. Некрашэвіча, якія непасрэдна адказвалі за выдавецкую прадукцыю акадэміі.

Летам 1930 года С. Некрашэвіч быў арыштаваны. Шмат месяцаў ён прасядзеў у турме, але яму не прад'явілі ніякага абвінавачвання.

Пастановай калегіі АДПУ БССР ад 10 красавіка 1931 года С. Некрашэвіч быў высланы ў г. Саранск Удмурцкай АССР тэрмінам на 5 гадоў, дзе ён працаваў спачатку планавікам-эканамістам кааператыва-прамысловай арцелі інвалідаў, а затым бухгалтарам у нарыхтоўчай канторы.

Ён быў прызнаны вінаватым у тым, што, з'яўляючыся членам контррэвалюцыйнай нацыяналістычнай арганізацыі «Саюз адраджэння Беларусі», пазней перайменаванай у «Саюз вызвалення Беларусі», разам з іншымі здзяйсняў арганізаванае шкодніцтва на культурным, ідэалагічным і іншых участках сацыялістычнага будаўніцтва, праводзіў антысавецкую нацыяналістычную агітацыю, накіраваную на замаруджванне тэмпаў развіцця Беларусі па сацыялістычнаму шляху, ставячы канчатковай мэтай адарванне Беларусі ў этнаграфічных межах ад Савецкага Саюза і стварэнне так званай Беларускай народнай рэспублікі.

Падшоў к канцу тэрмін ссылак. Сцяпан Міхайлавіч ужо збіраўся вяртацца ў родную Беларусь, але яму не выдавалі ніякіх дакументаў. Некрашэвіч адчуваў нешта нядабрае. І не памыліўся. Тэрмін высылкі яму быў прадоўжаны яшчэ на 2 гады.

Сцяпана Міхайлавіча не стала 20 снежня 1937 года.

Праз 58 гадоў пасля арышту і праз 57 гадоў пасля асуджэння адбылася поўная рэабілітацыя таленавітага беларускага вучонага, першага старшыні Інстытута Беларускай культуры, члена ЦВК БССР Сцяпана Некрашэвіча. Ён вяртаецца да нас як чалавек, што вышэй за ўсё ставіў развіццё нацыянальнай культуры.

Эмануіл ЮФЕ.

ГАНДБАЛІСТЫ МІНСКАГА СКА — УЛАДАЛЬНІКІ КУБКА ЕЎРАПЕЙСКІХ ЧЭМПІОНАЎ

...І АДБЫЎСЯ ЦУД

Каманда мінскага СКА па рэчучому мячу ўпісала яшчэ адну яркую старонку ў сваю біяграфію. Беларускія гандбалісты чацвёрты раз атрымалі перамогу ў еўрапейскіх кубкавых сустрэчах.

...«Металапластыка», «Дукла», «Магдэбург» — што ні каманда, то славетасць. І ва ўсіх іх выйграў мінскі СКА на папярэдніх этапах розыгрышу Кубка еўрапейскіх чэмпіёнаў. Заставалася правесці дзве фінальныя сустрэчы з бухарэсцкай «Сцяуа».

А гэты сапернік быў асабліва моцны. Сёлета румынская каманда не прайграла ніводнага матча. Некалькі ігракоў уваходзяць у склад зборнай краіны. Ды і вопыту (а таксама перамог!) у кубкавых розыгрышах у «Сцяуа»

намнога больш, чым у мінчан.

Напярэдадні гульні ў Бухарэсце спартыўныя журналісты паспрабавалі ўзяць інтэрв'ю ў трэнера «Сцяуа» Радую Войны. Той не вельмі хацеў рабіць прагнозы, але вось, прыкладна, якое меркаванне выказаў:

«Калі выйграем у мінчан з розніцай у чатыры мячы — прайграем Кубак. Выйграем пяць мячоў — паедзем у беларускую сталіцу на матч у адназ з надзей. Ну а шэсць мячоў у актыве — ганаровы прыз наш».

Румыны і сапраўды выйгралі шэсць мячоў у першым матчы. Але гэтага аказалася мала для агульнага поспеху.

Трэба было ведаць характар армейцаў Мінска. Пара-

жэнне ў гасцях толькі разлававала іх. Ужо з першых мінут паўторнай гульні ў Мінску яны літаральна абрушылі шквал атак на вароты сапернікаў. І калі румынам удавалася закінуць два мячы, то СКА адказваў трыма.

Настаўнік румынскай каманды спрабуе рабіць замены, мяняе тактыку гульні, але стрымаць атакі беларускіх спартсменаў ужо не можа. На дваццатай мінуце мінчане адыгралі тры шэсць мячоў, што страцілі ў Бухарэсце.

Праўда, шмат клопатаў дастаўляе нам Думітру. Забягаючы наперад, адзначаю: за ўсю гульні ён закінуў у вароты СКА, якія добра абараняў Анатоль Галуза, чатырнаццаць мячоў!

Толькі, як кажуць, адзін у полі не воін. Іншыя ігракі «Сцяуа» былі надзейна прыкрыты мінчанамі. Ды і ў СКА вызначыўся высокай рэ-

зультатыўнасцю Аляксандр Тучкін. На яго рахунку — 12 мячоў. Па сем мячоў закінулі Канстанцін Шаравараў і Міхаіл Якімовіч. Цяпер ужо стрымаць беларускіх гандбалістаў было немагчыма. Гэта зразумелі нават паўтары сотні аматараў спорту Румыніі, якія прыехалі ў Мінск, каб падтрымаць сваю каманду.

Калі прагучала сірэна аб заканчэнні матча, на табло гарэл лічбы — 37:23 на карысць СКА. Пераканаўчы рэванш беларускіх гандбалістаў.

Тут жа, у Палацы лёгкай атлетыкі СКА БВА, член выканкома ІГФ Рудзі Глэк з ФРГ уручыў беларускім спартсменам Кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў.

Нагадаем, што каманду да поспеху прывёў заслужаны трэнер СССР Спартак Мірановіч.

Юген ІВАНОВ.

НОВАЯ ВЫШЫНЯ

СВЯТЛАНЫ БАГІНСКАЙ

КАРАЛЕВА ГІМНАСТЫКІ

Не, Святлана Багінская не стала першай у рэспубліцы чэмпіёнкай — ні алімпійскай, ні свету, ні Еўропы. Да яе бліскуча выступалі Алена Балчаная і Ларыса Петрык. Вольга Корбут і Ізэлі Кім... Цешыць іншае: пераможца пакалення, нязменная лідэрства беларускіх гімнасткаў у складзе зборнай СССР.

Вось і нядаўна на першынство Еўропы, якое прайшло ў Бельгіі, мінчанка Святлана Багінская паехала капітанам савецкай каманды. А адказнасць капітана — асабаль.

...Радасць ці расчараванне? Цяжка сказаць, што адчувала румынская гімнастка Даніэла Сілваш перад спаборніцтвамі ў Бельгіі. Напэўна, больш радасць. У Сеуле яна ўступіла Алене Шашуновой. Спадзявалася «расквітацца» за Алімпіяду тут, у Бруселі. Але раптам даведалася, што Алену не ўключылі ў зборную СССР. Так, нават самым імянітым не гарантавана «месца пад сонцам», калі крыху зніжана спартыўная форма. Але вопытная Сілваш не ўлічвала, мабыць, што сёння ў нашай краіне ёсць нямала тых, хто можа прэтэндаваць на самае высокае месца.

І вось пачаліся спаборніцтвы. Сілваш адразу выходзіць наперад. Пасля двух відаў яна апыраджае і Святлану Багінскую. І яе сяброўку па зборнай Вольгу Стражаву, і сваю зямлячку Габрыэлу Патарак. У практыкаванні на бярвяне мінчанка «дастае» Даніэлу.

Заставаліся вольныя практыкаванні. Румынка атрымлівае тут 9,987 бала. Перамога?.. Не!

З вялікім пад'ёмам выканалі сваю праграму Святлана пад музыку «Кармэн-сюіты». Гледачоў узрушыла высокае майстэрства беларускай гімнасткі. І яны патрабавалі ад суддзяў вышэйшай ацэнкі для нашай спартсменкі. Праходзіць пэўны час. Суддзі رایцаца, спрачаюцца, і вось загараецца лічба: 10 балаў! А гэта значыць — абсалютная чэмпіёнка Еўропы!

Тры гады назад, калі мінчанка перамагла ў ФРГ на маладзёжным чэмпіянаце Еўропы, нехта назваў яе прынцэсай. Зараз жа журналісты ажысьцілі Святлану каралевай. Што ж, няхай яна будзе на гэтым троне яшчэ доўгі час! Міркуем, так і здарыцца. Святлане Багінскай толькі шаснаццаць гадоў...

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОН: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63854. Зак № 662

Галоўная спартыўная арэна рэспублікі — мінскі стадыён «Дынама».

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

ПЕРШЫНСТВЫ, ТУРНІРЫ, СУСТРЭЧЫ

● Пераканаўчай перамогай савецкіх спартсменаў завяршылася ў Англіі першынство Еўропы па самба: 9 залатых і 1 бронзавы медалі.

Сярод тых, хто вызначыўся, — шэсць беларускіх спартсменаў. Чэмпіёнамі сталі Мікалай Цыпандзін, Фаік Агаеў, Наніел Багіраў, Уладзімір Япрынцаў, Эдуард Граме і Ігар Мятліцкі.

● Галоўная барацьба за вышэйшую ўзнагароду міжнароднага турніру па мастацкай гімнастыцы ў Токіо ішла паміж беларускай спартсменкай Марынай Лобач і Адрынай Дунаўскай з Балгарыі.

З невялікай перавагай перамагла Марына. У асобных практыкаваннях наша спартсменка заваявала яшчэ два залатых медалі.

● Віцэчэмпіён Уладзімір Котаў фінішаваў другім на традыцыйным міжнародным Кліўлендскім марафоне ўслед за бельгіяцам Э. Хэляйбайкам.

Сярод жанчын першынствавала Ірына Багачова з Фрунзе з новым рэкордам трасы — 2:35.55.

● Станіслаў Вежалё заняў другое месца на традыцыйных спаборніцтвах па спартыўнай хадзьбе, якія прайшлі ў ГДР. На нестандартнай дыстанцыі 35 кіламетраў беларускі скараход паказаў час — 2:36.11.

● Паспяхова выступілі ў спаборніцтвах па стрэльбе на Кубак свету савецкія спартсмены, якія заваявалі найбольшую колькасць узнагарод. Прызёрамі сталі і прадстаўнікі нашай рэспублікі: Ірына Шылава, Ігар Васінскі, Сяргей Мартынаў.

НЕ ПА ЧУТКАХ, А АЎТАРЫТЭТНА

«ДЖАНОВА» ЧАКАЕ АЛЕЙНІКАВА

12 мая папулярная ў Італіі газета «Тутаспорт» апублікавала цікавы, на наш погляд, матэрыял пра Сяргея Алейнікава. З некаторымі скарачэннямі мы перадрукоўваем яго.

Часта мяняе функцыі — з аднаго месца на другое. Кожны раз — новая «майка»: паўабаронца, абаронца, форвард.

Сяргей Алейнікаў, 28 гадоў, — казырная карта мінскага «Дынама». Першы крок «Джановы» на міжнародным рынку. Кантракт — 3 мільярды лір (каля 2,3 мільёна долараў). Ён стане плёнам перагавораў, якія адбыліся ў першых чыслах снежня, у ходзе якіх давялося сутыкнуцца з вельмі многімі праблемамі. Падпісанне кантракта павінна адбыцца ў бліжэйшыя дні. Набыць Алейнікава параў сам Валеры Лабаноўскі. Гавораць, што Алейнікаў павінен пачаць іграць за «Джанову» пасля чэмпіянату свету-90.

Алейнікаў — ключавая фігура мінскага «Дынама». Іграе наперадзе абароны, выконвае ролю абарончага шчыта. Яму давяраецца пачынаць атаку, арганізоўваць адыход у абарону і даваць каманды на тых ці іншых манеўры. Менавіта разнапланавасць Алейнікава і адыграла галоўную ролю ў выбары «Джановы».

Аляксандр ТАРАКАНАЎ, карэспандэнт ТАСС у Італіі, сончыць за ім ужо некалькі гадоў.

«Гэта негаваркі хлопец. Яго прафесійныя якасці, эфектыўнасць гульні за апошнія гады прыкметна выраслі. Думаю, што ён ужо цяпер гатовы да таго, каб паспрабаваць сябе ў цяжкіх умовах італьянскага чэмпіянату. У тактычным плане гэта — універсальны ігрок, з тых, што падабаюцца Лабаноўскаму. Не выпадкова ён пастаянна выступае ў складзе зборнай. Я бачыў, як ён выконвае ўсемагчымыя ролі, і заўсёды — выдатна. Згодзен з выбарам «Джановы». Алейнікаў — той чалавек, які ёй патрэбны».

Ён страсна любіць галаваломкі, — працягвае А. Тараканаў. — Асоба цікавасць — да чытання сур'ёзнай літаратуры і мадэліравання. У Італіі ён, напэўна, стане адным з самых вялікіх любімцаў вашых бэлельшчыкаў. Я лічу, што ён нічыю не ўступае Завараву і Міхайлічэнку. У яго вельмі добры ўдар, асабліва з далёкай дыстанцыі. Напэўна, будзе адзначана тая ўпартасць, з якой ён змагаецца за кожны мяч.

Упэўнены, што ў Італіі ён сябе пакажа.

Магу расказаць цікавы эпізод. Вось ужо некалькі сезонаў Лабаноўскі спрабуе пераканаць яго перайсці ў кіеўскае «Дынама». Але ён улюбёны ў Мінск».

А вось як пракаменціраваў гэту публікацыю спартыўнага журналіста сам Сяргей АЛЕЙНІКАЎ:

— Шчыра кажучы, падобнае паведамленне для мяне нечаканае. Праўда, я чуў, што клуб з Генуі цікавіцца мной. Але ніякіх афіцыйных запрашэнняў ад прадстаўнікоў «Джановы» мне не было. Не ведаю, аб якіх перагаворах у снежні і аб якім падпісанні кантракта «ў бліжэйшыя дні» ідзе размова. Здзіўлены і значнай сумай кантракта».

— Прэзідэнт МАК Х. А. Самаранч перадаў начальніку Упраўлення футбола-хакея Дзяржкамспорту СССР В. Каласкову просьбу іспанскіх клубаў — мадрыдскага «Рэала», «Барселона» і «Атлетыка» заключыць з вамі кантракт...

— На жаль, афіцыйнага запрашэння ад гэтых каманд я па-ранейшаму не атрымліваў. Дарэчы, былі яшчэ прапановы з Францыі. Але ўсё гэта пакуль — неафіцыйна».

— Ці не баяцца вы, што «Джанова» — клуб другога дывізіёна і што ў гэтым жа горадзе — Генуі — ёсць яшчэ вядомая каманда рангам вышэйшай — «Сампдорыя»?

— Наколькі мне вядома, «Джанова» знаходзіцца цяпер у лідзіруючай групе і рэальна прэтэндуе на вяртанне ў першы (вышэйшы) дывізіён. Зрэшты, сур'ёзна гаварыць аб перспектывах майго выступлення ў гэтым клубе пакуль рана».

— Што вы можаце сказаць наконт публікацыі ў «Тутаспорт»?

— Баюся, каб галава не закружылася — столькі прыемнага сказана пра мяне (усміхаецца). Па-мойму, нават занадта. У нечым газета проста нафантазавала. Наконт майго захаплення мадэліраваннем, напрыклад. Ну і ўжо ніяк не адпавядае ісціне «цікавы эпізод»: Валеры Лабаноўскі ніколі не запрашаў мяне ў кіеўскае «Дынама». А вось у Мінск я сапраўды ўлюбёны».